

daar kunnen aan de bestaande toestanden nog verbeteringen aangebracht worden. Te dien opzichte mag men echter aannemen, dat door een rationeel aanbrengen van verbeteringen in de details, na een nauwkeurig wetenschappelijk onderzoek, de teelt van visch in Indie nog belangrijk kan worden uitgebreid, maar wetenschappelijke proeven zijn hier tot nog toe niet genomen en slechts langs dien weg kan een verbetering van eenig belang worden verwacht.

De *laeok mas*, *C. carpio* L. var. *flavipinnis* C. V., wordt algemeen in West Java gekweekt, te Buitenzorg, Soekaboemi, Tjiandjoer, Bandoeng, Garoet, Tasikmalaja, Singaparna enz.

In Oost-Java werd de teelt voor het eerst in 1912 ingevoerd, doch het is slechts na 1916 dat de teelt in Oost-Java vasten voet kreeg, nadat dit bedrijf oordeelkundig door den visscherij-adviseur, den heer E. J. REYNTJES, opnieuw werd ingevoerd.

(Wordt vervolgd.)

P. V. OYE.

BOEKBESPREKING.

K. HEYNE: *De nuttige planten van Nederlandsch-Indië*, Deel I, Herdruk. Uitgegeven door het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel. Prijs 6 gld.

Waar dit werk in zijn geheel (4 dln.) zonder twijfel reeds lang bekend is bij de meesten van onze lezers, kan een uitvoerige bespreking van dezen herdruk van het eerste deel gevoeglijk achterwege blijven en is een vergelijking met de oorspronkelijke uitgave ervan doelmatiger.

Dadelijk valt dan op, dat de herdruk ruim dubbel zoo dik is geworden. Dit is in de allereerste plaats toe te schrijven aan de toevoeging der *Gramineae*, die in den eersten druk nog niet waren opgenomen, daar zij toen nog systematisch-botanisch te slecht bekend waren. Reeds deze familie alleen beslaat ruim 200 pagina's druks, hetgeen een tweeledige oorzaak heeft. Vooreerst zijn, op enkele uitzonderingen na, vermeld alle zachte grassen, waarvan materiaal in het Buitenzorgsch Herbarium aanwezig was, zoodat wij op deze wijze een nagenoeg compleet overzicht verkregen hebben van alle tot nu toe bekende Ned.-Indische grassen. Alleen van de *Bambuseae* is een voorloopige behandeling gegeven, daar deze groep ook nu nog niet botanisch bewerkt is.

Dat bij de *Gramineae* minder dan in de andere groepen een schifting heeft plaats gehad, vond zijn oorzaak in het feit, dat het dikwijls onmogelijk was de meer of mindere economische belangrijkheid van verschillende grassen nauwkeurig vast te stellen.

In de tweede plaats is aan elke grassoort een korte beschrijving toegevoegd, waarop echter voor de aan ieder voldoende bekende gekweekte grassen, als *Zea mays*, *Saccharum officinarum*, e.a. een uitzondering is gemaakt. Hierbij heeft de bedoeling voorgezeten „den lezer in staat te stellen uit te maken of hij de bedoelde soort inderdaad voor zich heeft”. Kan nu uitvoering gegeven worden aan het voornemen, dergelijke korte botanische beschrijvingen, zoo mogelijk voor een gedeelte met een afbeelding, voor den geheelen tweeden druk door te voeren — deze druk zal alle vier de deelen omvatten, zoodat er geen herdruk van deel II, III en IV zal verschijnen —, dan zal het werk wel in nog meerdere mate, dan tot nu toe het geval was door de opgave van de verspreiding der planten en van hunne inlandsche benamingen, geraadpleegd worden door hen, die iets meer verlangen te weten dan alleen de economische beteekenis der planten, maar dan worden op deze wijze tevens de economisch-botanische grenzen van het gebied, oorspronkelijk voor „De nuttige planten” afgebakend, overschreden en gaat het werk zich eenigszins begeven op systematisch-botanisch gebied, hetgeen echter zijn nut zal hebben, nu belangstellenden nog steeds niet kunnen beschikken over een goed bruikbare flora van Ned.-Indië, die zij bovendien nog wel lang zullen moeten missen.

Bij de systematisch hoogere planten-families werden talrijke leemten aangevuld, terwijl werden toegevoegd de families der *Cyperaceae* en *Dioscoreaceae*.

In dezen herdruk vinden wij verder als nieuwe hoofdstukken: *Algen* (Wieren), *Fungi* (Zwammen) en *Vaateryptogamen* (Varens), hoofdstukken die nog maar een kleine ruimte beslaan, daar deze plantengroepen, althans de *Algen* en *Fungi*, economisch nog slechts weinig bekend zijn. Zoo moest voor een gedeelte der *Fungi* volstaan worden met de vermelding van de soendaneesche namen van eetbare paddenstoelen.

Een groot deel van zijn waarde heeft dit werk te danken aan de vaste basis waarop het berust: de zuivere determinaties van alle in het boek behandelde planten, terwijl het door het kritisch schiften van de in de literatuur vermelde gegevens en vaak ook door het toetsen van deze aan den praktijk door den schrijver zelf, in hooge mate betrouwbaar is.

v. SL.

Onze planten en dieren.

Leesboek voor de hogere klassen der lagere scholen in Ned. Indië, door H. SCHROO. Uitgave J. B. WOLTERS, Groningen.

Wij ontvingen ter bespreking het derde stukje uit de serie. Het is zeer toe te juichen, dat de kinderen in Indië bij het onderwijs in dierkunde nu eens *Indische* voorbeelden onder oogen krijgen. De boekjes zijn keurig uitgevoerd, mooi papier, keurige zwarte en, soms wel een beetje bonte, gekleurde afbeeldingen. Zooals we dat van een aangenaam causeur als onze gewaardeerde medewerker SCHROO gewend zijn, is de tekst smakelijk en onderhoudend. Zonder twijfel zullen de boekjes daarom ertoe bijdragen den kinderen meer belangstelling voor het Indische natuurleven in te boezemen. Behalve de zelf bedachte toepasselijke Hollandsche namen, bezigt de schrijver naast javaansche, ook latijnsche namen. Wij vragen ons af of zulks wel noodig is. Het is immers bij dergelijke boekjes zeer goed mogelijk als onderwerp goed te onderscheiden en opvallende dieren (en planten) uit te kiezen, iets wat de schrijver trouwens ook deed, en daarvoor zijn dan wel goede Hollandsche namen te bedenken. Desnoods kunnen de latijnsche achterin, buiten den tekst vermeld worden. Bovendien heeft het vermelden van latijnsche namen een gevaar, namelijk, dat men als niet-vakman licht verkeerde namen geeft en daardoor tegelijkertijd verwante soorten met evenwel dikwijls *geheel verschillende levenswijze*, verwisselt. Deze klip heeft de schrijver niet geheel omzeild. Het lijkt ons wel gewenscht hier op enkele entomologische onjuistheden uit dit deeltje den vinger te leggen, zoodat de auteur die in een volgenden druk verbeteren kan.

- Pag. 6. De afgebeelde en aangeduide soort is niet *Trabala vishnu* doch *Trabala irrorata*. De vlinders, rupsen, cocon en wijze van eierenleggen zijn bij *Trabala vishnu* anders. Het wijfje is bij de laatste soort groen, niet geel ¹⁾.
- Pag. 7. Met roofvliegen bedoelt de schrijver w.s. sluipvliegen: *Tachinidae*, wat heel wat anders is en waardoor vliegen met heel andere levensgewoonten worden aangeduid (roofvliegen=*Asilidae*)
- Pag. 10. *Psychiden*wijfjes hebben geen vleugelstompjes, doch in het geheel geen vleugels.
- „ 10. De hier bedoelde keverlarven zijn geen *oerets* (engerlingen) maar boktorlarven (en w.s. ook larven van *Buprestiden*).
- „ 26/29 enz. Hoewel boven dit hoofdstuk „De leemwesp (*Eumenes*)” is gezet, worden hier verschillende graaiwespen, met zeer uiteenlopende levenswijze, verwisseld. *Eumenes*-soorten fourageeren niet met spinnen, doch met rupsen. De met spinnen fourageerende soorten zijn onder *vele* anderen: *Sceliphron*-soorten. Daar de schrijver van een zwarte wesp met een dun geel steeltje spreekt, heeft hij denkkelijk met *Sceliphron madraspatanum* FAB. of *javanum* LEP. te doen gehad. Ook het afgebeelde nest op p. 28 is eerder van *Sceliphron* dan van *Eumenes*, die urnvormige cellen maakt, met nauwen hals; deze kunnen evenwel later samensmelten.
- „ 32. De platte, witte pakketten zoo groot als een kwartje, zijn *eierpakketten* van een groote spin, (*Heteropoda venatoria*).
- „ 39/40. De op pagina 39 aangehaalde sleutelgatwesp is ook geen *Eumenes*. „Cocon” onderaan moet „cel” zijn.
- Pag. 40. De hier afgebeelde wesp is niet *Eumenes esuriens* (zie voor deze soort: Indian insect life, p. 210). Onder het tegenover pag. 44 afgebeelde nest staat abusievelijk: ware grootte. Het moet stellig *dubbele* grootte zijn.

Het nest van *Eumenes esuriens* is heel anders dan het tegenover p. 44 afgebeelde nest.

¹⁾ DAMMERMAN heeft in zijn veelgebruikte boek alleen *vishnu* vermeld, die lang zoo gewoon niet is als *irrorata*. De eerste is — voorzoover mijne gegevens strekken — een bergsoort.